

Forstår skandinaviske leger hverandre?

Ugeskrift for Læger, Tidsskrift for Den norske lægeforening og Läkartidningen publiserer regelmessig utvalgte artikler fra hverandre uten å oversette dem. Vi ønsket å vite hvor godt allmennleger i Danmark, Norge og Sverige mener de forstår nabospråkene.

111 allmennleger (36 norske, 32 danske og 43 svenske) fylte ut et spørreskjema der de evaluerte sin forståelse av dansk, norsk, svensk og engelsk på en fempunkt Likert-skala.

Nordmenn mente å forstå dansk signifikant bedre enn svensk ($p < 0,01$) og engelsk ($p < 0,01$). Svenskene mente å forstå engelsk signifikant bedre enn dansk ($p < 0,01$) og norsk ($p = 0,01$), og norsk signifikant bedre enn dansk ($p = 0,02$). Danskene oppgav ingen forskjell på de tre fremmedspråkene.

Særlig pga. svenske legers ganske dårlige forståelse av dansk, og til en viss grad norsk, er det en fare for at kommunikasjon mellom de tre landenes leger i fremtiden vil komme til å foregå på engelsk.

I 1998 gikk tidsskriftet *Nordisk Medicin*, som brakte artikler på dansk, norsk og svensk, inn etter 70 år (1). I de nasjonale medisinske tidsskriftene har omfanget av artikler på nabospråkene vært beskjedent. Etter at *Nordisk Medicin* gikk inn, lette *Ugeskrift for Læger*, *Läkartidningen* og *Tidsskrift for Den norske lægeforening* etter nye samarbeidsformer. Et konkret resultat var månedlig publisering av utvalgte artikler fra nabolandenes tidsskrifter (2). De tre tidsskriftene blir kun i meget beskjedent omfang lest i nabolandene (3).

Det internasjonale kommunikasjons- og publiseringsspråk for medisin er i dag engelsk. Også ved nordiske møter og konferanser blir engelsk ofte benyttet, ikke minst for å lette kommunikasjonen for finner og islendinger (4). Flere undersøkelser tyder på at den gjensidige muntlige språkforståelsen i Skandinavia er variabel, især har svensker problemer med dansk (5–7). Ved testing forstås skriftlig nabospråk bedre enn muntlig (7). Ungdom mener de forstår norsk og svensk muntlig bedre enn skriftlig, og dansk bedre skriftlig enn muntlig (6).

Hensikten med denne undersøkelsen var å finne ut hvordan danske, norske og svenske allmennleger synes de forstår skriftlig medisinsk vitenskapelig informasjon på nabosprå-

Pål Gulbrandsen

pal.gulbrandsen@legeforeningen.no
Tidsskrift for Den norske lægeforening
Postboks 1152 Sentrum
0107 Oslo

Torben V. Schroeder

Ugeskrift for læger
Trondhjems gate 9
DK – 2100 København Ø

Josef Milerad

Läkartidningen
Box 5603
SE-114 86 Stockholm

Magne Nylenna

Tidsskrift for Den norske lægeforening
Postboks 1152 Sentrum
0107 Oslo

Gulbrandsen P, Schroeder TV, Milerad J, Nylenna M.

Do Scandinavian doctors understand each other's languages?

Tidsskr Nor Lægeforen 2001; 121: 2042–4.

Background. The national medical journals in Denmark, Norway, and Sweden publish selected papers from the other journals in their original languages. We wanted to know how well Scandinavian general practitioners understand their neighbour languages and English, today the «lingua franca» in medical publishing.

Material and methods. 111 doctors (36 Norwegians, 32 Danes, 43 Swedes) completed a questionnaire in which they rated their own subjective understanding of Danish, Norwegian, Swedish, and English on a five point Likert scale.

Results. The Norwegian doctors rated their understanding of Danish significantly higher than Swedish ($p < 0.01$) and English ($p < 0.01$). The Swedish doctors rated English significantly higher than Danish ($p < 0.01$) and Norwegian ($p = 0.01$) and Norwegian significantly higher than Danish ($p = 0.02$). The Danish doctors did not rate the foreign languages differently.

Interpretation. Particularly because of the Swedish doctors' incomplete understanding of Danish and to some extent Norwegian, there is a risk that future communication between doctors in these countries will be conducted in the English language.

➔ Se også side 1999

kene, og å sammenlikne dette med forståelsen av tilsvarende informasjon på engelsk.

Materiale og metode

Vi rekrutterte deltakere til undersøkelsen høsten 2000 ved Lægedagene i København, Primærmedisinsk uke i Oslo og årsmøtet til Svensk förening för almen medicin i Växjö.

Representanter for de respektive nasjonale tidsskrifter kontaktet leger som passerte deres utstilling og spurte om de kunne avse 15 minutter til en undersøkelse. 122 leger svarte ja og fikk nærmere informasjon om undersøkelsen.

Til undersøkelsen hørte ti minutters lesing av en medisinsk artikkel enten på eget språk eller engelsk, og enten på skjerm eller papir. Etter lesingen besvarte deltakerne et spørreskjema. De fire spørsmålene som danner grunnlag for denne artikkelen var: Hvor lett/vanskelig oppfatter du medisinsk vitenskapelig informasjon på dansk/norsk/svensk/engelsk? (Hvor lett/svært forstår du medisinsk vitenskapelig informasjon på.../Hur lätt/svårt tycker du att det är att forstå medisinsk vitenskapelig informasjon på...). Svarene ble gitt på en Likert-skala fra 1 til 5 (meget vanskelig, vanskelig, middels vanskelig, ganske lett, lett).

Det ble innhentet informasjon om nasjonalitet, fødselsår, kjønn og vitenskapelig produksjon (antall publiserte artikler) for den enkelte deltaker i undersøkelsen.

Sammenlikning av språkpreferanser hos leger av en og samme nasjonalitet ble gjort med paret t-test, mens sammenlikning av forholdet til et språk mellom to nasjonaliteter ble gjort med t-test for uavhengige observasjoner.

Resultater

Av 122 respondenter trakk åtte seg da de fikk nærmere informasjon om undersøkelsen. Én finsk og en spansk lege deltok, men er tatt ut av analysen, og en dansk lege som ikke oppgav alder og kjønn, ble også tatt ut. Tilbake stod 111 leger, 32 danskere, 36 nordmenn og 43 svensker, som inngår i analysen. Av disse arbeidet alle unntatt en svenske og en danske i sine hjemland. De to jobbet i Norge, og ble klassifisert i henhold til sin nasjonalitet.

Gjennomsnittsalder og median alder var 48 år (49 år i Danmark, 47 år i Norge og Sverige), spredningen 28–76 år. 66 leger (59 %) var menn (69 % i Danmark, 58 % i Norge, 54 % i Sverige). 109 oppgav hvor mange vitenskapelige artikler de hadde skrevet. 60 av disse (55 %) hadde ikke skrevet noen artikler (50 % i Danmark, 51 % i Norge og 62 % i Sverige).

Gjennomsnittsverdien på Likert-skalaen for hvert språk og hver nasjonalitet fremgår av tabell 1.

Forhold til ulike språk land for land

Alle oppgav å lese sitt eget morsmål bedre enn de andre språkene. Det var ingen for-

Tabell 1 Gjennomsnittsverdi og standardavvik (SD) for forståelsen av dansk, norsk, svensk og engelsk oppgitt av danske, norske og svenske leger. Skala fra 1 (meget vanskelig) til 5 (lett).

Nasjonalitet	Dansk		Norsk		Svensk		Engelsk	
	Besvart (%)	Gjennomsnitt (SD)	Besvart (%)	Gjennomsnitt (SD)	Besvart (%)	Gjennomsnitt (SD)	Besvart (%)	Gjennomsnitt (SD)
Danske leger (N = 32)	32 (100)	4,3 (0,7)	31 (97)	3,7 (0,9)	32 (100)	3,5 (0,9)	32 (100)	3,5 (0,8)
Norske leger (N = 36)	34 (94)	4,2 (0,9)	36 (100)	4,7 (0,6)	34 (94)	3,5 (1,1)	34 (94)	3,7 (1,0)
Svenske leger (N = 43)	36 (84)	3,1 (1,2)	37 (86)	3,4 (1,1)	40 (93)	4,8 (0,4)	42 (98)	3,9 (0,8)

skjell mellom nordmenns og svenskers oppfatning av sitt morsmål. Danske leger derimot, oppgav lavere forståelse av sitt morsmål enn det nordmenn og svensker gjorde.

Bortsett fra for nordmenns forståelse av dansk, som lå mellom ganske lett og lett, lå gjennomsnittet for alle fremmedspråk mellom middels vanskelig og ganske lett.

Danske legers oppfatning av informasjon på norsk, svensk og engelsk var ikke forskjellig. Nordmenn forstod dansk signifikant lettere enn engelsk ($p < 0,01$) og svensk ($p < 0,01$). Det var ikke signifikant forskjell mellom nordmenns forhold til svensk og engelsk. Svensker forstod engelsk lettere enn dansk ($p < 0,01$) og norsk ($p = 0,01$) og norsk lettere enn dansk ($p = 0,02$).

Forhold til det enkelte språk

Nordmenn oppgav å lese dansk lettere enn svensker gjorde ($p < 0,01$). Det var ikke forskjell mellom danskers og nordmenns forhold til svensk eller mellom danskers og svenskers forhold til norsk. Det var heller ikke forskjell mellom nasjonalitetene i deres forhold til engelsk.

Kjønn, alder

og vitenskapelig produksjon

Det var ikke forskjell mellom kjønnene i oppfatningen av noen av språkene. Alder hadde heller ikke sikker betydning. Heller ikke fant vi noen sammenheng mellom erfaring som artikkelforfatter og forståelse av språkene.

Diskusjon

Studiens representativitet er usikker. Måten vi valgte deltakere til studien på, gjør at vi ikke kan generalisere våre funn til å gjelde alle allmennleger eller alle leger i de tre landene. Det er ikke usannsynlig at leger som deltar på arrangementer lik dem vi rekrutterte deltakere fra, er mer internasjonalt orientert og leser mer enn gjennomsnittet av allmennleger. Kjønn- og alderssammensetningen i studien er ikke svært ulik den som gjelder for det skandinaviske allmennlegekorps som helhet (Anders Taraldset, Den norske lægeforening, personlig meddelelse).

En svakhet ved studien er at den kun bygger på legenes subjektive oppfatning om hvor lett de forstår nabospråkene. I en tidligere undersøkelse der man sammenliknet skandinavers utsagn om hvor godt de forstår nabospråkene med faktiske resultater ved testing, fant man imidlertid en sterk korrelasjon (7). I den samme studien viste man at når informantene svarte på spørsmål om språkforståelse, viste de liten evne til å skille mellom skriftlig og muntlig. Vi vet ikke om legene i vår egen undersøkelse har vært seg bevisst dette skillet da de avgav sine svar.

Et lett forstyrrende element i fortolkningen er de danske legers rapportering av å forstå sitt morsmål dårligere enn nordmenn og svensker forstår sitt. Vi velger – under tvil – å tolke det som beskjedenhet.

Studien bekrefter et inntrykk man får både i samtaler mellom skandinaver og ved reaksjoner fra leserne av de nasjonale medisinske tidsskriftene i Danmark, Norge og Sverige. Det er spesielt svenske leger som har problemer med å forstå nabospråkene, særlig dansk, men også norsk. I utlandet skjer det sågar at danske og svenske studenter velger å samtale på engelsk (8). Likevel vil det kanskje overraske nordmenn og dansker at svenske leger finner det lettere å lese engelsk enn sine nabolands språk. For mange nordmenn vil det nok også være litt overraskende at norske leger ikke oppfatter svensk som lettere enn engelsk.

De fleste studier der man har vurdert språkforståelsen i Skandinavia, gjelder muntlig forståelse. Resultatene likner likevel våre. I en større enquête som innbefattet 931 deltakere ved 24 fellesnordiske møter, var mønsteret at det er nordmenn som lettest forstår sine nabospråk, mens svensker har store problemer med dansk (4). Det språk som i sum ble oppfattet best av flest, var svensk, men dette skyldtes især finnes deltakelse i studien. Også norsk ble godt forstått hvis man kun så på de skandinaviske landene.

Fordelen ved muntlig kontakt er at deltakerne kan oppdage at tilhørerne ikke forstår, slik at de kan korrigere valg av ord og snakke tydeligere for å rette på dette (5). Men

skrift har også fordeler, for eksempel at man kan innta informasjonen i eget tempo og repetere lesingen om noe virker uklart. Den viktigste fordelene med skriftlig kommunikasjon er nok likevel at den er standardisert, konservativ og ikke preget av dialekter og lyder som er særpreget for de ulike språkene. Mauruds studie (7) viser at forholdet mellom forståelse av skrift og tale i Skandinavia er komplekst. Skriftspråk forstås generelt best – særlig gjelder dette svenskers forståelse av dansk, men det er mange nyanser. Den viktigste er antakelig at svensk forstås bedre som talespråk enn som skriftspråk, særlig av nordmenn.

Ingen studier har tidligere spesifikt dreid seg om skandinaviske legers forståelse av nabospråkene. Leger har lang allmennutdanning, og man kunne kanskje forvente en større grad av forståelse av fremmedspråk enn i befolkningen som helhet. Flere av lærebøkene ved medisinstudiene i Skandinavia er på et annet skandinavisk språk. I Norge brukes både danske og svenske bøker. Norske bøker brukes en god del i Danmark, men lite i Sverige (Tore Lie, Gyldendal Akademisk, personlig meddelelse). I Sverige ble nordiske lærebøker mye brukt i 1970- og 1980-årene, men engelskspråklig litteratur blir nå stadig mer vanlig (Lars Smedman, Styrelsen for utbildning ved Karolinska institutet, personlig meddelelse). Dette er relevant fordi alt tyder på at trening og kontakt med nabospråkene er av vesentlig betydning for forståelsen (4–7). Det at forholdsvis flere svenske leger i vår studie har unnlatt å svare på spørsmålene vedrørende dansk og norsk, kan indikere at svensker sjeldnere har erfaring med å lese nabospråkene enn nordmenn og dansker har. Dette vil på sikt ytterligere kunne svekke svenskenes forståelse av dansk og norsk. Den lange allmennutdanningen har også en negativ side, nemlig at engelsk beherskes så godt at man tyr til det fremfor å bruke et skandinavisk språk.

Selv om flere hundre skandinaviske leger til enhver tid er i arbeid i ett av nabolandene (9), er resultatene en indikator på at skandinavisk fellesspråklig forståelse ikke er så

god som man kunne ønske, og at vi i fremtiden risikerer å komme i en situasjon der kommunikasjonen mellom leger i Danmark, Norge og Sverige foregår på engelsk. Inge Bøs undersøkelse fra 1970-årene viste at man i Sverige hadde tatt nabospråkundervisning i skolen mer alvorlig enn i de andre landene, men at de svenske ungdommene likevel var mer negativt innstilt til å lære nabospråkene enn danske og norske ungdommer (6). Språk er nær knyttet til identitet, og holdningen til et annet språk kan være knyttet til en oppfatning om folk som snakker dette språket som mer eller mindre høyverdige. Vi anser det som lite sannsynlig at leger i Skandinavia har forutinntatte holdninger til leger i nabolandene. En holdning kan like gjerne avspeile hvilken nytte man mener å ha av å forstå språket. De nasjonale medisinske tidsskriftene bør kunne bidra til at danske, norske og svenske leger finner det nyttig å ha god forståelse for nabolandenes språk. Til sjuende og sist vil det også komme pasientene til gode.

Annonse

Litteratur

1. Nylenna M. Nordisk Medicin 1989–1998. Nord Med 1998; 113: 326.
2. Højgaard L, Lennholm B, Gulbrandsen P. Månedens nordiske artikkel. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 3249.
3. Nylenna M. Går vi over bekken etter vann? Nord Med 1989; 104: 242–3.
4. Uhlmann UB. Språkmöten och mötesspråk i Norden. Rapport nr. 16. Oslo: Nordisk språksekretariat, 1991.
5. Uhlmann UB. Skandinaver samtalar. Språkliga och interaktionella strategier i samtal mellan danskar, norrmän och svenskar. Uppsala: Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet, 1994.
6. Bø I. Ungdom og naboland. En undersøkelse av skolens og fjernsynets betydning for nabospråkforståelsen. Rapport nr. 4–1978. Stavanger: Rogalandsforskning, 1978.
7. Maurud Ø. Nabospråksforståelse i Skandinavia. En undersøkelse om gjensidig forståelse av tale- og skriftspråk i Danmark, Norge og Sverige. Nordisk utredningsserie 1976: 13. Stockholm: Nordiska rådet, 1976.
8. Lund J. Nordisk sprogssamarbejde – på nye betingelser. Språknytt 1999; nr. 1.
9. Johansson K, Halila H, Nielsen KA, Magnússon S, Taraldset A. Den framtida läkararbetsmarknaden i Norden. Samnordisk Arbetsgrupp för Prognos- och Specialistutbildningsfrågor. Oslo: Den norske lægeforening, 2000.

○